

Такриз

ба диссертатсияи Каримов Қадриддин Облобердиевич дар мавзуи “Таҳлили муқоисавии ақидаҳои маорифпарварии Жан Жак Руссо ва Аҳмади Дониш” барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа PhD аз рӯйи ихтисоси 6D020100– фалсафа

Жан Жак Руссо маорифпарварӣ барҷастаи фаронсавӣ ва Аҳмади Дониш асосгузори равияи маорифпарварӣ ва ҳаракати ислохотхоҳӣ дар минтақаи Осиёи Марказӣ мебошад. Осори арзишманди маорифпарваронаи Жан Жак Руссо ва Аҳмади Дониш ҷузъи фарҳанг, сармояи маънавии ташаккули қобилияти зеҳнии инсоният маҳсуб меёбанд. Мазмун ва моҳияти осори фалсафии онҳо на танҳо файласуфони муосир, балки тамоми инсонҳоеро, ки кӯшиши дарки ҷаҳон ва ҳастии инсонро доранд, ба худ ҷалб менамояд. Жан Жак Руссо ва Аҳмади Дониш ба масъалаи дарки мафҳуми инсон, низомнок ба роҳ мондани раванди таълиму тарбия ва ба камол расонидани инсон, таъсиси оила ва риояи талаботи никоҳ, таъсиси ҷомеа ва риояи принципҳои адолат ва баробарии иҷтимоӣ ҳангоми иҷро кардани усулҳои идоракунии давлат, дар маҷмӯъ, муносибати инсон нисбат ба табиат ва моҳияти худ ҷиҳати пайдо кардани ҷойгоҳи мувофиқ дар раванди муносибатҳои иҷтимоӣ ва ғайра таваҷҷуҳи зиёд зоҳир намудаанд.

Таҳқиқ ва мутолиаи бозёфтҳои маънавии ин маорифпарварон дар мадди аввал аз он ҷиҳат муҳим мебошанд, ки ҳама гуна зиддиятҳои, ки дар назарияи тарбияи муосир ҷиҳати ҳалли мушкилоти фаҳмиши инсон ва ба камол расонидани ӯ ҳамчун субъект ба миён меоянд, баргараф менамояд. Ҳамзамон, афкори фалсафии ҳар ду мутафаккир аз мавқеи ратсионалистӣ баромад намуда, ҳаллу баррасии масъалаҳои мавҷударо дар мизони ақл пешниҳод мекунанд ва ба нерӯи созандаи ақл бовар доранд.

Адабиёти илмии истифодашуда аз он далолат мекунанд, ки ҳақиқатан муаллиф бо маводи фаровони таҳқиқотии олимони ватанию хориҷӣ шинос гардида, зимни таҳияи диссертатсия аз онҳо самаранок истифода бурдааст.

Мақсади таҳқиқоти диссертатсионӣ аз таҳқиқи сарчашмаҳои асосии пайдоиши равияи маорифпарварӣ дар Фаронса ва Осиёи Миёна ва нишон додани ҷиҳатҳои умумиятдошта ва фарқкунандаи ақидаҳои маорифпарварони Жан Жак Руссо ва Аҳмади Дониш иборат мебошад.

Дар таҳқиқоти диссертатсионӣ, муаллиф бештар ба муқаррарот ва хулосаҳои файласуфони маорифпарвар, муҳаққиқони тоҷику рус, аврупоӣ, эронӣ ва ғайра, ки бевосита ба мавзуи таҳқиқотӣ рӯоварӣ намудаанд, таъя намудааст. Ҳамзамон, корҳои илмии олимони муаллифон, ки дар шакли монографияҳо, дастурҳои таълимӣ, мақолаҳои илмии дар маҷалаҳои тақризшавандаи байналмилалӣ, барномаҳои қонунҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, маҳзанҳои электронии интернетӣ, сомонаҳои расмии вазорату идораҳои дахлдори соҳавӣ ташкил менамоянд. Дар раванди омӯзиши мавзуи таҳқиқоти мазкур аз ҷониби муаллиф методҳои маъмули соҳавӣ, мисли методи таърихию муқоисавӣ, таҳлили системавӣю мантиқӣ ва герменевтикӣ истифода шудаанд.

Навгониҳои илмии таҳқиқот дар он хулоса мешавад, ки бори аввал:

- дар Фаронса ва Осиёи Миёна пайдоиши маорифпарварӣ дар доираи нишон додани ҷиҳатҳои умумиятдошта ва хусусиятҳои фарқкунандаи он таҳқиқ карда шуданд. Маълум гардид, ки маорифпарварӣ дар Фаронса ва умуман Аврупо, ба як ҷараёни муташаккил табдил ёфта, ба тамоми қишрҳои ҷомеа, муносибатҳои иҷтимоӣ, сиёсӣ, фарҳангӣ, динӣ ва ғайра таъсири сахт расонида, самти рушди минбаъдаи ҷомеаи аврупоиро муайян намудааст, дар ҳоле ки маорифпарварии тоҷик дар доираҳои маҳдуд, миёни донишмандону зиёиён дар пайравӣ ба маорифпарварии аврупоӣ ташаккул ёфтааст;

- шарҳи ҳол ва мазмуну моҳияти осори Жан Жак Руссо ва Аҳмади Дониш ба таври мухтасар мавриди таҳлили муқоисавӣ қарор гирифтанд. Ошкор гардид, ки Ж.Ж. Руссо дар қиёс бо А. Дониш бештар дар мусофират ва саргардониҳо ҳаёт ба сар бурдааст, вале ба хоҳири андешаҳои созанда ва инқилобӣ доштан ҳар ду донишманд мудом тахти фишори сиёсати замони худ қарор доштанд;

- сарчашмаҳои идеявии ташаккулёбии ақидаҳои маорифпарварии Жан Жак Руссо ва Аҳмади Дониш дар чорчӯбаи маъхазҳои таърихӣ-илмӣ асоснок карда шуданд. Иббот гардид, ки ба ташаккули афкори маорифпарварии Ж.Ж. Руссо нахуст муносибатҳои иҷтимоии Фаронсаю Швейтсария ва дигар кишварҳои Аврупои ғарбӣ, инчунин осори донишмандоне чун Ш.Л. Монтескё, Ф.М.А. Волтер, Ч. Локк, Г. Гротсий, Т. Гобс таъсири амиқ расонидаанд. Дар ҳоле ки афкори маорифпарварии Дониш дар заминаи сафарҳои ба Руссияи подшоҳӣ инкишоф ёфтаанд;

- вазъи баррасии масъалаи инсон ва иртиботи ӯ бо ҷомеа дар таълимоти Жан Жак Руссо ва Аҳмади Дониш дар доираи асарҳои бунёдии онҳо мавриди таҳлил ва муқоиса қарор гирифтанд. Таҳлил нишон дод, ки Ж.Ж. Руссо дар фарқият бо А. Дониш инсонро табииро аз инсонро мутамаддин авлотар меонад, зеро ҳар қадар, ки инсон мутамаддин шавад, ҳамон қадар дар ҷомеа фасод зиёд мегардад. Дар баробари ин, Ж.Ж. Руссо оқибатҳои манфии бозгашт ба зиндагии табииро ҳис карда, зиндагии мутамаддинро дар доираи тарбияи ахлоқии қавии инсон иқрор мешавад. А. Дониш инсонро дар ҳама ҳолат неруи пешбарандаи ҷомеа меҳисобад;

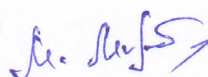
- моҳияти фалсафии концепсияи тарбияи табиии Жан Жак Руссо ва ҷиҳатҳои умумиятдошта ва хусусиятҳои фарқкунандаи он аз назарияи тарбияи Аҳмади Дониш илман таҳқиқ ва нишон дода шуданд. Муқаррар гардид, ки ба назари ҳар ду мутафаккир барои тарбияи кӯдак се омил: табиат, муҳити иҷтимоӣ ва моликият заруранд. Аммо аз ин се омил Ж.Ж. Руссо бештар ба омилҳои якум, яъне табиат таъкил мекунад;

- таъсири ақидаҳои маорифпарварии Жан Жак Руссо ва Аҳмади Дониш дар ташаккули афкори фалсафии ҳамасрон ва мутафаккирони баъдина мавриди таҳлилу муқоиса қарор дода шуданд. Маълум гардид, ки ақидаҳои маорифпарварии Ж.Ж. Руссо, тадриҷан, ҷонибдорони зиёд пайдо карда, афкори ҷомеаро тағйир дод ва то ба Инқилоби бузурги Фаронса оварда расонд, вале андешаҳои Дониш ҳарчанд боиси ба миён омадани як қатор маорифпарварон ва баъдан ҷадидон гардиданд, вале дар доираҳои маҳдуд боқӣ монданд.

Забони навишти диссертатсия илмӣ буда, мақолаҳои нашркардаи муаллиф мазмун ва муҳтавои таҳқиқотро инъикос мекоранд.

Бо вучуди муваффақиятҳо матни диссертатсия аз хатоҳои имлоӣ, грамматикӣ ва техникӣ озод нест. Камбудии ҷойдошта арзиши илмии таҳқиқотро кам намегардонад ва диссертант Каримов Қадриддин Облобердиевич барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа PhD аз рӯйи ихтисоси 6D020100– таърихи фалсафа сазовор аст.

Муқарриз н.и.ф, дотсенти кафедраи
фалсафа ва фарҳангшиносии ДДОТ
ба номи С. Айнӣ

Мирасанов М.В.

Имзои дотсенти кафедраи фалсафа
ва фарҳангшиносӣ Мирасанов М.-ро
тасдиқ мекунам
Сардори раёсати кадрҳо
ва корҳои махсуси ДДОТ
ба номи С Айнӣ

А. Мустафозода